

O POSJEDIMA OBITELJI BRODARIĆ (S POSEBNIM OSVRTOM NA STARIJU POVIJEST JEREŠINA/HEREŠINA)

ON BRODARIĆ FAMILY ESTATES (WITH A PARTICULAR REVIEW OF EARLIER HISTORY OF JEREŠIN/HEREŠIN)

Hrvoje Petrić

Odsjek za povijest povijest /

Department of History

Filozofski fakultet /

Faculty of Humanities and Social Sciences

Sveučilište u Zagrebu / University of Zagreb

Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb

Hrvatska / Croatia

h.petric@inet.hr

Primljeno: 5. 7. 2010.

Prihvaćeno: 22. 9. 2010.

Rad ima dvije pozitivne recenzije

Izvorni znanstveni rad

Original scientific paper

UDK / UDC 911.37 (497.5-3)

SAŽETAK

U radu se obrađuju posjedi obitelji Brodarić, a posebna je pozornost usmjerena na selo Herešin kraj Koprivnice i Poljanu kraj Križevaca u današnjoj sjeverozapadnoj Hrvatskoj. Glavnina posjeda ove obitelji je uglavnom bila koncentrirana u okolici Koprivnice i Križevaca. Ti su posjedi predstavljali gospodarsku snagu između 12 i 21 dima (fumus). Oni su bili osnova na kojoj je Stjepan Brodarić (István Brodarics) mogao započeti svoju karijeru. Većina ih je propala u osmanskih osvajanjima, a oni najveći dio obnovljenih sela na njima pripao je Vojnoj krajini. Jedini posjed koji je ostao plemićki i u ranome novom vijeku je bio Herešin, no on se više nije nalazio u vlasništvu obitelji Brodarić.

Ključne riječi: Obitelj Brodarić, Stjepan Brodarić (István Brodarics), srednji vijek, rani novi vijek, Herešin, Poljana

Key words: Family Brodarić, Stjepan Brodarić (István Brodarics), Middle Ages, early modern period, Herešin, Poljana

Srednjovjekovni posjed obitelji Brodarić Jerošin (Jarošin ili Jerešin), koji se u izvorima spominje od 1478. do 1520. godine, odgovaralo bi najvjerojatnije današnjem selu Herešin sjeveroistočno od Koprivnice. Tome razmišljanju u prilog ide činjenica da je u svim poreznim popisima s kraja 15. i početka 16. stoljeća popisan u neposrednoj okolici Koprivnice. Postoji još jedan Jerešin smješten južno od današnjeg Zrinskog Topolovca, između Koprivnice i Bjelovara. I autori koji su do sada pisali o Herešinu slažu se s time da je srednjovjekovni Jerošin najvjerojatnije

Medieval estates (Brodarić family) Jerošin (also Jarošin, or, Jerešin) mentioned in the historic records for the period 1478 to 1520, probably would apply to today's village of Herešin, northeast of Koprivnica. This hypothesis is substantiated by tax regulations from the late 15th and early 16th century, listing this village in vicinity of Koprivnica. There is another Jerešin, however, south of today's Zrinski Topolovac, between Koprivnica and Bjelovar (today: NW Croatia). Even the authors, who previously have written about Herešin, agree that the medieval Jere-

Posjedi obitelji Brodarić
Brodarić family estates

identičan današnjem Herešinu.¹ Selo Herešin stanovnici susjednog Peteranca i danas zovu Jerešin.

Jerošin se prvi puta spominje 1478. godine kada su zapisani plemići Pavao i Juraj Brodarić „de Jarosin“.² Posjed je bio u vlasništvu obitelji Brodarić pa ne treba čuditi što se u Jerešinu oko 1480. godine rodio Stjepan Brodarić (István Brodaries) koji će se proslaviti kao diplomat, povjesničar i biskup.³

¹ Ranko Pavleš, *Koprivničko i Đurđevečko vlastelinstvo. Povijest, topografija, organizacija*, Koprivnica 2001., 110-111; Ivan Magić, *Herešin kroz povijest*, Koprivnica 2001., 17. Zahvaljujem kolegi Ranku Pavlešu na sugestijama prigodom oblikovanja završne verzije ovoga rada.

² Kamilo Dočkal, *Srednjovjekovna naselja oko Streze*, *Starine*, 46, Zagreb 1956., 168.

³ Ivan Kukuljević-Sakcinski, *Glasoviti Hrvati prošlih vjekova*, Zagreb 1886, 20-40; Emilij Laszowski, *Prilog za životopis Stjepana Brodarića*, *Vjesnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskoga arkiva*, sv. 18, Zagreb 1916, 303-304; Stjepan Brodarić, *Mohačka bitka 1526.* (prijevod Stjepan Sršan), Vinkovci 1990., 5.

šin is probably the identical to today's Herešin¹. Even today's villagers call Herešin, their village – Jerešin.

Jerošin was first mentioned in 1478, when noted nobility Pavao and Juraj Brodarić added «de Jarosin» to their names². The estate was owned by Brodarić family, so it's no wonder that Stjepan Brodarić was born in Jerešin around 1480, who later came to be known as a diplomat, a historian and a bishop³. Stjepan's brother, a diplomat of his own, Matija Brodarić also came to fame, but we have no records for his birthplace⁴.

Their relative, Kuzma Brodarić, is mentioned in the records for the year 1538, as a Vienna university student⁵.

One of the records for year 1485, describing the acquisition of Bregi estates (nearby Koprivnica) by a Zagreb bishop, mentions a

¹ Ranko Pavleš, *Koprivnica and Đurđevac nobility (Koprivničko i đurđevečko vlastelinstvo, Povijest, topografija, organizacija, Koprivnica, 2001, p.110-111; Ivan Magić Herešin throughout history (Herešin kroz povijest), Koprivnica, 2001, p.17; gratitude to a colleague Ranko Pavleš on comments and suggestions give in final version of this paper.*

² Kamilo Dočkal, *Medieval settlements around Streza (Srednjovjekovna naselja oko Streze)*, *Starine*, 46, Zagreb, 1956, p.168.

³ Ivan Kukuljević-Sakcinski, *Famous Croats of the past ages (Glasoviti Hrvati prošlih vjekova)*, Zagreb, 1886, p.20-40, Emilij Laszowski, *Contributions for Stjepan Brodare's biography (Prolog za životopis Stjepana Brodarića)*, *Vjesnik Kr. Hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskoga arkiva*, sv.18, Zagreb, 1916, p.303-304, Stjepan Brodarić, *The Battle of Mohacs (Mohačka bitka) 1526.* (translated by Stjepan Sršan), Vinkovci, 1990, 5

⁴ Danica Pinterović, *Matija Brodarić*, *Croatian lexicon of biographies (Hrvatski biografski leksikon) 2*, Zagreb, 1989, p.352.

⁵ Hrvoje Petrić, *Students at western universities as proof of mobility for western part of medieval Slavonia –case study of Koprivnica's Podravina by the end of 16th century (Studenti na zapadnim sveučilištima kao pokazatelj mobilnosti stanovništva zapadnog dijela srednjovjekovne Slavonije – na Primjeru koprivničke Podravine do kraja 16.stoljeća)*, *Podravina 4*, Koprivnica, 2003, p.192.

Treba spomenuti i Stjepanovog brata, također diplomata Matiju Brodarića, za kojeg nema podataka o mjestu rođenja.⁴ Njihov rođak Kuzma Brodarić se 1538. godine spominje kao student sveučilišta u Beču.⁵

U jednom spisu iz 1485. godine, kada zagrebački biskup ulazi u posjed Bregi kraj Koprivnice, spominje se kao jedan od susjeda Ivan Slivarić iz Jerešina (de Jarosin). Ovaj podatak može biti jedna od potvrda da se Jerešin stvarno nalazio u blizini Bregi i Koprivnice te da se podaci o ovom posjedu ne odnose na današnje istoimeno selo kraj Zrinskog Topolovca.⁶

Godine 1495. Jerešin (Jarosin) posjeduje plemić Ivan (Johannis) sa 7 poreznih dimova.⁷ U poreznim se popisima ne spominju drugi suvlasnici ovoga posjeda pa je očito cijeli Jerešin bio u vlasništvu plemića Ivana. Nemoguće je utvrditi da li je taj Ivan identičan Ivanu Slivariću ili je to bio pripadnik obitelji Brodarić ili pak netko treći.

Godine 1507. plemić Matija Brodarić je u posjedu Jerešinu (Yeresyn) držao 6 dimova. On je svoj jerešinski posjed (Jarosyn) 1513. godine proširio na 9 poreznih dimova koji broj zadržava 1517. i 1520. godine, a kao suvlasnik se javlja Franjo Brodarić sa 3 dima, njegov je dio Jerešina (Jerosyn) 1517. i 1520. godine smanjen na 2 porezna dima.⁸

neighbor Ivan Slivarić of Jerešin (de Jarosin). This record could be yet another reaffirmation that Jerešin was indeed near Bregi and Koprivnica, and that historic data on this estate do not describe another settlement of the same near Zrinski Topolovac⁶.

In 1495 Jerešin (Jarosin) was owned by count Ivan (Johannis) with 7 taxed 'chimneys' (dim)⁷. As tax ledgers do not mention any other landlords or co-owners, it's obvious that the entire Jerešin was owned by count Ivan.

Therefore, it's impossible to establish whether this Ivan was the same Ivan Slivarić, or it was a Brodarić family member, or somebody else.

In 1507, noble Matija Brodarić had 6 'chimney' estates in Jerešin. He later on expanded his lands in Jerešin (Jarosyn) in 1513 to 9 taxed estates; the same number of taxed lands he held in 1517 and 1520, yet in Jerešin (Jarosyn) estates were now co-owned with Franjo Brodarić, who first had 3 'chimney' taxed lands, and later reduced to 2 taxed lands only⁸.

Brodarić family also held Poljana estate near Križevci, which was lost in 1532, when the Ottoman armies swept through. In the same year, Stjepan Brodarić went to Čazma, and learned from the people fleeing the Ottomans, that his estate Poljana was burned down to the ground; however, he didn't feel a

⁴ Danica Pinterović, Matija Brodarić, *Hrvatski biografski leksikon*, 2, Zagreb 1989., 352.

⁵ Hrvoje Petrić, *Studenti na zapadnim sveučilištima kao pokazatelj mobilnosti stanovništva zapadnog dijela srednjovjekovne Slavonije* (Na primjeru koprivničke Podravine do kraja 16. stoljeća), *Podravina*, 4, Koprivnica 2003., 192.

⁶ Nadbiskupijski arhiv Zagreb, Privilegia, vol. I, no. 45; Ranko Pavleš, *Vlasnički odnosi oko srednjovjekovnih Bregi* (Mikrotopografija dijela Podravine), *Scientia Podraviana*, 16, Koprivnica 2002., 11. Obitelj Slivarić (Zlywarych) je imala posjede na više mjesta u Križevačkoj županiji (npr. Podgorya, Chertzhwecz itd.).

⁷ Josip Adamček, Ivan Kampuš, *Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV i XVI stoljeću* (dalje: Popisi), Zagreb 1976., 13.

⁸ Popisi, 27, 60, 95, 128.

⁶ Roman Catholic Archdiocese of Zagreb (nadbiskupijski arhiv), Zagreb, Privilegia, vol I, Ranko Pavleš, *Ownership relations in medieval estates of Bregi – microtopography of Podravina parts* (Vlasnički odnosi oko srednjovjekovnih Bregi-Mikrotopografija dijela Podravine); *Scientia Podraviana* 16, Koprivnica, 2002, 11.family Slivarić (Zlywarych) had estates in several different parts of Križevci county (ie,Podgorya,Chertzhwecz, etc).

⁷ Josip Adamček, Ivan Kampuš, *Taxation listings in Croatia in 15th and 16th century-abbrev. Listings* (Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV i XVI stoljeću-dalje:Popisi), Zagreb, 1976, p.13

⁸ Taxed land listings 27,60,95,128.

Obitelj Brodarić je također držala i posjed Poljanu kraj Križevaca, koji je propao pri prolasku osmanske vojske 1532. godine. Te je godine Stjepan Brodarić boravio u Čazmi te je od izbjeglica saznao kako je Poljana spaljena no nije previše žalio jer je tamošnja kurija bila trošna. Zanimljivo je da je Poljanu Stjepan Brodarić nazivao svojim „domom očinskim“.⁹ To je navelo Ranka Pavleša na misao da taj podatak „može značiti da je tamo i rođen“ Stjepan Brodarić, „a ne u Herešinu“.¹⁰ Stjepan Brodarić 1532. piše da se u Poljani nalazi kuća koja je bila očinska, a sada je bratova (očito brata Matije Brodarića), dakle nije bila u njegovom vlasništvu, što se vjerojatno odnosi i na čitav posjed. Ostaje otvoreno pitanje znači li izraz "Polyana mea" da je on za Poljanu bio emocionalno vezan tj. da je tamo odrastao ako možda i nije tamo rođen. Trebalo bi ubuduće iznova preispitati izvore koji govore o mjestu rođenja Stjepana Brodarića. Pri Brodarićevoj vezi s Poljanom, zapisanom 1532. otvaraju se još neka pitanja: Zašto mu je tamo očinski dom ako obitelj nosi pridjevak po Herešinu? Zašto ništa ne kaže o Herešinu u blizini kojega je u isto vrijeme prešla drugi dio osmanske vojske?

Dio Poljane tj. 8 od 14 dimova (fumus) ili 57 posto posjeda je 1495. držao Pavao Brodarić.¹¹ Dio posjeda Poljane (5 dimova) 1507. i 1512. (6 dimova) imala je obitelj Brodarić u svome vlasništvu. Dio posjeda Poljana je 1513. godine (smanjen na 5 dimova) je ostao u obiteljskom vlasništvu i taj dio 1517.

great loss, for the manor was already shabby and in poor condition; interesting enough, Stjepan Brodarić called Poljana estate his 'paternal home'⁹. This made a historian Ranko Pavleš believe, that «this could mean Stjepan Brodarić was born in Poljana, not in Herešin»¹⁰. In 1532, Stjepan Brodarić wrote that in Poljana there was a house, once paternal, now fraternal (obviously Matija Brodarić's brother); the house was not his, then, and the same could apply to the entire estate. The unresolved question remains, whether the Latin term 'Polyana mea' (My Poljana) means emotional attachment, somewhere he grew, but perhaps not born there. In future, we should research the historic records that might hide the birthplace of Stjepan Brodarić. Questioning Brodarić's ties to Poljana, recorded in 1532, we have more nagging questions: Why he had 'paternal home', if his family name bore de Jerešin(Herešin) title? Why doesn't he speak of nearby Herešin, the place also ran over by the Ottoman's second wave?

Parts of Poljane estates, namely, 8 out of 14 taxed 'chimney' lots of land in 1495 were owned by Pavao Brodarić¹¹. Some portions of the estate (5 'chimney' lots) in 1507 and 1512 (6 'chimneys') were owned by Brodarić family in her family name. In 1513, the land parts were cut down to 5, and family owned it in 1517 in the title of Matija Brodarić. His esta-

⁹ Stjepan Brodarić piše. "De Polyana mea nihil dico, ubi domum paternam, nunc vero fraternalam, exustam esse." Acta comitalia regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae (Hrvatski saborski spisi), 2, Zagreb 1917, 466; Ranko Pavleš, Srednjovjekovni posjedi na području Poljane, Đurđica i Treme oko Križevaca, *Cris*, IX, Križevci 2007., 27-28.

¹⁰ Ranko Pavleš, Koprivničko i Đurđevačko vlastelinstvo, 111.

¹¹ Popisi, 15.

⁹ Stjepan Brodarić wrote: «De Polyana mea nihil dico, ubi domum paternam, nunc vero fraternalam, exustam esse» – Acta comitalia regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae (Croatian parliament archives); 2, Zagreb, 1917, p.466; Ranko Pavleš, Medieval estates in Poljana, Đurđica and Treme near Križevci (Srednjovjekovni posjedi na području Poljane, Đurđica i Treme oko Križevaca), *Cris*, IX, Križevci, 2007, pp.27-28.

¹⁰ Ranko Pavleš, Nobility of Koprivnica and Đurđevac (Koprivničko i đurđevačko vlastelinstvo), p.111.

¹¹ Taxed land listings 15.

drži Matija Brodarić. Njegovi su posjedi 1520. smanjeni na 4 dima.¹²

Franjo Brodarić je 1513. zabilježen kao vlasnik 1 dima posjeda Prašnica (Praznycha), a kako se 1512. kao vlasnik istog broja dimova na tom posjedu spominje Franjo (bez prezimena) možemo pretpostaviti kako jer riječ o pripadniku obitelji Brodarić.¹³ Posjed Prašnica je bio u blizini Poljane, koja je bila glavno središte posjeda Brodarića u okolici Križevaca.¹⁴

Brodarići su zapisani i kao držaoci četiriju sela na biskupskim posjedima – Cwlpowcz i Hemovcu (biskupova čazmanska provincija), Lipovcu (ivanička provincija) i Kebelu (dubravska provincija). Godine 1513. Brodarići su popisani kao posjedinici Hemovca (Hemowcz) i to 5 od 6 dimova. Isti broj dimova je popisao 1517. i 1520. godine.¹⁵ Hemovec je identičan s današnjim selom Đurđić u župi Ivanska.¹⁶ Godine 1507. i 1512. Brodarići su držali posjed Lipovec (Lypowcz) u Križevačkoj županiji koji je obuhvaćao 1 porezni dim. Taj Lipovec vjerojatno odgovara današnjem naselju Lipovec Lonjski kraj Ivanić Grada. Od godine 1513. se u Lipovcu spominju drugi vlasnici.¹⁷ Prema trenutno istraženim podacima nije jasno da li obitelj Brodarić, koja je zapisana kao držaoc poreznih dimova na biskupovim posjedima Lipovec i Hemovec, ima veze s obitelji Brodarići koja je sjedišta posjeda imala u Jerešinu (Herešinu) i Poljani.

Još se dva posjeda vežu uz obitelj Brodarić. Stjepan Brodarić je 1512. zapisan kao

tes in 1520 were cut down to 4 'chimney' lots¹².

In 1513, Franjo Brodarić was a registered owner of 1 'chimney' land lot of Prašnica (Praznycha) estate; as in 1512 records show another Franjo (without his family name), we can only assume that he was a member of Brodarić family¹³.

Prašnica estates were close to Poljane estates, which was the central household seat for Brodarić estates in vicinity of Križevci¹⁴.

Brodarić family was also recorded as owners of 4 villages in bishop estates – Cwlpowcz and Hemovec (bishop's land in Čazma), Lipovec (Ivanić province) and Kebel (Dubrava province). In 1513, Brodarić family owned 5-6 'chimney' land lots in Hemovec (Hemowcz). The same number of taxed lands was listed in tax listings for the years 1517 and 1520¹⁵. Hemovec is identical to today's village of Đurđić in Ivanska parish¹⁶. In the years 1507 and 1512, Brodarić family had estate Lipovec (Lypowcz) in Križevci County, with 1 'chimney' land lot. This Lipovec estate probably fits description of today's settlement Lipovec Lonjski near Ivanić Grad. From 1513, Lipovec records include other owners¹⁷. According to currently researched records, it's not clear whether Brodarić family, recorded as 'chimney' taxed land owners in bishop lands Lipovec and Hemovec, was linked to Broda-

¹² Popisi, 26, 52, 58, 93, 122.

¹³ Popisi, 52, 58.

¹⁴ Ranko Pavleš, Srednjovjekovni posjedi na području Poljane, Đurđica i Treme oko Križevaca, 28.

¹⁵ Popisi, 55, 90, 125.

¹⁶ Josip Buturac, Popis župa Zagrebačke biskupije 1334. i 1501., *Starine*, 59, Zagreb 1984., 94; Stjepan Razum, Popis svećenika Zagrebačke biskupije iz 1501. godine, *Tkalčić*, 7, Zagreb 2003, 444.

¹⁷ Popisi, 23, 49, 54, 90, 124.

¹² Taxed land listings 26,52,58,93,122.

¹³ Taxed land listings 52,58.

¹⁴ Ranko Pavleš, Medieval estates in Poljane, Đurđica and Treme nearby Križevci (Srednjovjekovni posjedi na području Poljane, Đurđica i Treme oko Križevaca), p.28.

¹⁵ Taxed land listings 55,90,125.

¹⁶ Josip Buturac, Index of Zagreb Archdiocese parishes in 1334 and 1501 (Popis župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501., *Starine*, 59, Zagreb, 1984, p.94; Stjepan Razum, Index of Zagreb Archdiocese clergy in 1501 (Popis svećenika Zagrebačke biskupije iz 1501. godine), *Tkalčić*, 7, Zagreb, 2003, p.444.

¹⁷ Taxed land listings 23,49,54,90,124.

vlasnik imanja Cwlpowcz (2 dima), a iste godine obitelj Brodarić drži i posjed Kebel (1 dim). Kao vlasnik Kebela je 1513. popisana Matija Brodarić,¹⁸ očito ista osoba koji ima imanja i u Herešinu i u Poljani. Cwlpowcz (možda Cwepowcz) je nestali posjed koji nisam uspio pronaći na današnjem terenu, dok Kebel najvjerojatnije odgovara današnjem selu Kabal kraj Dubrave. Iako je uz ovaj posjed vezano ime Stjepana Brodarića, nemoguće je reći da li je riječ o piscu, biskupu i diplomatu Stjepanu Brodariću ili nekom njegovom nepoznatom imenjaku i prezimenjaku.

Ostaje otvoreno pitanje kakav su status imali Brodarići na posjedima zagrebačkih biskupa, a isto se odnosi i na druge plemiće koji su posjedovali imanja na biskupovoj zemlji. Nije jasno da li su oni imali samo obveze davanja dijela priroda od tih posjeda biskupu ili su imali i obavezu vojne službe tj. imali status predijalaca.

Prigodom sklapanja mira između kralja Ferdinanda Hasburgovca i kralja Ivana Zapolje 1530. godine, naloženo je da se obnovi i posjed Matije Brodarića Bulschyncz.¹⁹ Taj se posjed nalazio u blizini današnjeg sela Cirkvena (između Križevaca i Bjelovara).²⁰ Moguće je pretpostaviti kako je Matija Brodarić stekao ovaj posjed darovnicom od kralja Ivana Zapolje (čiji je pristaša bio), ali ga je držao tek kratko vrijeme.

Posjedi obitelji Brodarić su uništeni najvjerojatnije još u prvoj polovici 16. stoljeća tijekom osmanskih prodora. Prašnica i Cwlpowcz (Cwepowcz) više nisu obnavljani, a tijekom 17. stoljeća došlo je do obnove sela Kabel i Poljana dok je ponovno utemeljeno selo na mjestu Hemovca dobilo ime Đurđić.

rić family with central estates in Jerešin (Herešin) and Poljane.

Another 2 estates are linked to Brodarić family, as well. In 1512, Stjepan Brodarić was recorded as the estate owner of Cwlpowcz (2 'chimney' lots); the same year records show that Brodarić family had 1 'chimney' lot in Kebel estate. Records of 1513, however, indicate that Kebel is owned by Matija Brodarić¹⁸, obviously the same land owner with registered lands in Herešin and Poljane. Cwlpowcz (perhaps Cwepowcz?) is 'lost' estate that the author could not identify in today's terrain, while Kebel probably fits description of Kabal village nearby Dubrava. Although this estate is linked to Stjepan Brodarić, it's impossible to say whether it's Stjepan Brodarić – writer, bishop and diplomat – , or some unknown namesake.

The question remains – what legal status Brodarić family had in the estates of Zagreb bishops; the same applies to other noblemen who owned estates in the bishop lands. It's unclear, whether they only needed to pay yield in grains to the titled owner (bishop), or with the use of lands came the obligation to provide military service

On occasion of the 1530 Peace Treaty between Ferdinand and Ivan Zapolja (aka John Szapolyai, aka Zápolya János, aka Szapolyai János) the ottoman vassal King of Hungary, it was ordered that war-destroyed estate Bulschyncz¹⁹, owned by Matija Brodarić, be rebuilt. This estate was in vicinity of today's village Cirkvena (between Križevci and Bjelovar)²⁰. It's possible to assume that Matija Brodarić acquired this estate by King

¹⁸ Kod zapisa Cwlpowcz se možda radi o krivom čitanju nestalog posjeda Cwepowcz. Popisi, 50-51, 56.

¹⁹ D. Pinterović, Matija Brodarić, *Hrvatski biografski leksikon*, 352.

²⁰ Ranko Pavleš, Srednjovjekovna topografija Cirkvene, Žabna i njihove okolice, *Cris*, XI, Križevci 2009., 23.

¹⁸ Listing of Cwlpowcz estates may refer to the incorrectly spelled (lost) estate of Cwepowcz; listings 50-51, 56.

¹⁹ D. Pinterović, Matija Brodarić, *Croatian Lexicon of biographies (Hrvatski biografski leksikon)*, p.352.

²⁰ Ranko Pavleš, Medieval topography of Cirkvena, Žabno and their countryside (Srednjovjekovna topografija Cirkvene, Žabna i njihove okolice), *Cris*, XI, Križevci, 2009, p.23.

Ta su naselja ušla u sastav Slavonske vojne krajine (Varaždinskog generalata). Obnovljeno selo Lipovec (Lonjski) se spominje kao dio vlastelinstva zagrebačkog biskupa.²¹ Kako je Herešin tijekom 17. stoljeća obnovljen kao jedini samostalni posjed od nekadašnjih Brodarićevih imanja, na proces njegove obnove i razvoj obnovljenog sela u prvim desetljećima toga stoljeća ću se detaljnije osvrnuti.

Ukoliko bi zbrojili dimove (Tablica 1) koje je posjedovala obitelj Brodarić (uvrštavajući i o Brodarićevim podacima iz biskupskih provincija) moguće je utvrditi i gospodarsku osnovicu iz koje je Stjepan Brodarić mogao graditi svoju karijeru. Godine 1495. Brodarići su posjedovali samo 8 poreznih dimova. Godine 1507. je broj dimova povećan na 12, a vrhunac doživljava 1513. godine kada je popisano 21 porezni dim u Brodarićevom vlasništvu. Nakon te godine dolazi do postupnog smanjenja broja Brodarićevih poreznih dimova (1517. – 19, a 1520. – 18 dimova).

Jedini posjed koji je ostao plemićki i u ranome novom vijeku je bio Herešin, no on se više nije nalazio u vlasništvu obitelji Brodarić. Selo Herešin (s promijenjenim imenom u odnosu na srednjovjekovni naziv Jerešin) sjeveroistočno od Koprivnice se spominje od 1659. godine kada ima 7 kućedomaćina.²² Iako za to nema pouzdanih podataka u izvorima, moguće je pretpostaviti da je obnovljeno najvjerojatnije nekoliko godina ranije.²³ Do kraja 17. stoljeća, Herešin je imao 11 kućedomaćina, tj. povećao je svoje stanovništvo za približno 50 posto.²⁴

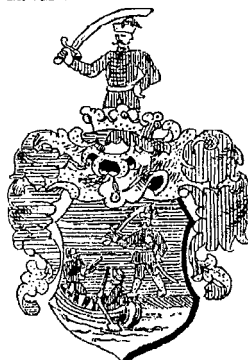
²¹ Hrvoje Petrić, *Varaždinski generalat i Križevačka županija u 17. stoljeću: okoliš, ljudi i naselja*, doktorska disertacija, Filozofski fakultet Zagreb, Zagreb 2008.

²² Nadbiskupijski arhiv Zagreb, Kanonske vizitacije (dalje: NAZ, KV), Prot. 89/1a, 29, 41-42; Rudolf Horvat, *Poviest slob. i kr. grada Koprivnice*, Zagreb 1944, 95.

²³ Ivan Magić, *Herešin kroz povijest*, 18.

²⁴ NAZ, KV, Prot. 91/III, str. 170.

BRODARICH de JEROSYN.

Grb obitelji Brodarić
Arm Broradić family

Ivan Zapolja's charter. However, he held the lands only for a brief period.

Brodarić family estates were probably destroyed in the first half of 16th century during the Ottoman raids. The estates Prašnica and Cwlpowcz (Cwepowcz) were no longer rebuilt, however, the estates Kabel and Poljana were rebuilt during 17th century. Once destroyed Hemovec was rebuilt and renamed to Đurđić. These settlements were included in the Military border of Slavonia (Varaždin Generalate). The rebuilt village Lipovec (Lonjski) is mentioned as a part of Zagreb bishop estates²¹. As Herešin was in 17th century rebuilt as the only self-sustaining estate of the then Brodarić estates, we will include a more comprehensive study of its rebuilding and development.

Putting together 'chimney' (Tab. 1) land lots owned by Brodarić family, adding acreage (and including their lands from bishop's provinces), we can establish economic basis that Stjepan Brodarić used as a starting point for his political career. In 1495, Brodarić family owned only 8 'chimney' land lots. In 1507, it was increased to 12, with its peak in 1513 to the total of 21 'chimney' land lots,

²¹ Hrvoje Petrić, *Military border' Varaždin Generalate and Križevci County in 17th century: environment, population and settlements*, doctoral thesis, (Varaždinski generalat i Križevačka županija u 17. stoljeću: okoliš, ljudi i naselja), Filozofski fakultet Zagreb, Zagreb, 2008.

Leander Brozović smatra da je koprivnička gradska općina imala svoje kmetove u Herešinu koje je početkom 18. stoljeća prodala vlastelinu Cinderiju.²⁵ Na žalost, Brozović svoju tvrdnju nije argumentirao potvrdom u izvorima. Za ovakav način razmišljanja postoje analogije, npr. varaždinska gradska općina je u 17. stoljeću imala svoje kmetove u Knegincu.²⁶ Iz urbara slobodnog kraljevskog grada zagrebačkoga Gradeca sastavljenoga 1615. godine vidi se da su na području njegove gradske općine kmetovi živjeli u čak trinaest sela. U idućim desetljećima broj sela naseljenih kmetovima je porastao.²⁷

U arhivu Križevačke županije postoji nedatirani popis poreza koji je najvjerojatnije nastao u 18. stoljeću. Iz njega se vidi da je Herešin bio posjed naseljen kmetovima u podravskom kotaru Križevačke županije (Luke Švagelja). On govori i kakvo je stanje bilo ranije pa se može vidjeti da su vlasnici dijelova Herešina bili Antun Porger, Juraj Kos i Franjo Marković, da bi kasnije vlasnicima cijeloga dobra postali plemići Ignjat Cinderi i Matija Švagelj.²⁸ Ovo je selo s najužom okolicom još od srednjega vijeka činilo maleno feudalno dobro, koje se kao svojevrsni otok nalazilo unutar Koprivničkog vlastelinstva.²⁹ Iako o tome izvori šute, moguće je pretpostaviti privatno vlasništvo nad Herešinom u kontinuitetu od srednjega vijeka.

U okolici Koprivnice se 1635. neko zemljište površine 9 jutara prepustilo kraljev-

owned by the Brodarićs. After this peak, it was gradually decreased: 19 in 1517, 18 in 1520.

The village Herešin (name changed from the medieval Jerešin), northeast of Koprivnica is first mentioned in 1659, with the total of 7 households²². Although insufficiently substantiated by written records, it's safe to assume that these households had been renewed a few years earlier²³. By the end of 17th century, Herešin had 11 households, or rather, increased its population by some 50 percent²⁴.

Leander Brozović believed that Koprivnica municipality had its serfs in Herešin, selling them in early 18th century to the landlord Cinderi²⁵. Unfortunately, Brozović did not corroborate his claim with any document or record. There are analogies to verify this thinking, for example, in 17th century Varaždin municipality had serfs in Kneginec²⁶. From feudal urbar ledgers of royal free city Gradec, drafted in 1615, it's obvious that on this territory serfs lived in as many as 13 villages. In the next decades, the number of villages with settled serfs, increased²⁷.

²⁵ Leander Brozović, *Grada za povijest Koprivnice*, Koprivnica 1978., 96.

²⁶ Hrvoje Petrić, *Prostor današnje općine i župe Kneginec, Općina Gornji Kneginec. Povijesno-zemljopisna monografija (izabrane teme)*, Gornji Kneginec – Samobor 2004., 64-66.

²⁷ Lelja Dobronić, *Gradski kmetovi*, u: *Povijesni spomenici grada Zagreba*, 19, Zagreb 1953., XVI.

²⁸ Hrvatski državni arhiv Zagreb (HDA), *Križevačka županija, Conscriptioes*, kut. 750 (1684.-1758.), no. 5, 10.

²⁹ Ranklo Pavleš, *Koprivničko i Đurđevečko vlastelinstvo*, karta na kraju knjige.

²² Zagreb Archdiocese: *Canonic visitations (Nadbiskupijski arhiv Zagreb, Kanonske vizitacije; NAZ,KV), Prot.89/1a,29,41-42; Rudolf Horvat, History of royal free city Koprivnica (Poviest slob.i kr.grada Koprivnice)*, Zagreb,1944,p.95.

²³ Ivan Magić, *Herešin throughout history (Herešin kriz povijest)*, p..18.

²⁴ Zagreb Archdiocese, *Canonic visitations (NAZ,KV), Prot. 91/III,p.170.*

²⁵ Leander Brozović, *Records on Koprivnica history (Grada za povijest Koprivnice)*, Koprivnica, 1978, p.96.

²⁶ Hrvoje Petrić, *Territory of today's municipality/parish Kneginec, Gornji Kneginec municipality, historic-geographic monograph (selected topics), /Prostor današnje općine i župe Kneginec, Općina Gornji Kneginec, Povijesno-zemljopisna monografija (izabrane teme)*, Gornji Kneginec,-Samobor/, 2004, pp.64-66.

²⁷ Lelja Dobronić, *City serfs in historic archives and monuments of Zagreb (Gradski kmetovi, u: Povijesni spomenici grada Zagreba)*, 19, Zagreb, 1953, XVI.

skom fisku jer civilni podanici nisu donijeli dokaze da je pravno pripadalo njima.³⁰ Zbog sličnih prava kraljevski je fisk iste 1635. zadržao prava na zemljište u Herešinu (Jerešinu), na sjenokoše u Sigecu i Petrovcima te na krčevinu zvanu Križanje.³¹

Primjerice 1673.-1675. vlasnici Oštarije i Herešina (infra Caproncza, Ostarije et Heresin) bili su pripadnici obitelji Dvorničić. Podložnici su imali kmetski status (coloni), a plaćali su 1 rajnski forint kraljevske dike.³² Nije jasno gdje su se točno nalazile Oštarije, ali se one još 1629. godine spominju kao vlasništvo obitelji Gabrijele Dvorničića (infra Caproncza, Ostarya, Gabrielis Duornichich).³³ Iz ove je obitelji znameniti humanist Baltazar Dvorničić Napuly. Dvorničići nisu bili jedini koji su imali posjed u Herešinu. Godine 1667. spominje se kao vlasnik posjeda u Herešinu (in Ieresin) drnjanski vojvoda Mihael Moyses.³⁴

Herešinčani nisu imali vlastitu kapelu već su se morali brinuti o kapeli Sv. Emerika koja se nalazila na prostoru današnjeg Starigrada. Godine 1659. zabilježeno je kako tu kapelu moraju održavati stanovnici Herešina zajedno sa žiteljima Jagnjedovca i Brega.³⁵ Koprivnički župnik je, kako je zapisano 1680. godine, od žitelja Herešina dobivao 2-3 voza drva, a kada je o Božiću obilazio kuće svakoj je kući dobivao jedan groš.³⁶

Treba još odgovoriti na pitanje od kuda su se sve doseljavali stanovnici u Herešin?

In Križevci county archives, there is a non-dated ledger of taxes dues, most probably from 18th century.

From this ledger it's obvious that Herešin was an estate settled with serfs in Podravina part of Križevci County (Luka Švagelj). He speaks of the former and present situation what things had been, listing the owners of Herešin parts as Antun Porger, Juraj Kos and Franjo Marković; later on, the complete ownership was registered by the nobility Ignat Cinderi and Matija Švagelj²⁸. This village, with its immediate surroundings, from medieval times was a small feudal estate, a sort of an island within Koprivnica nobility²⁹. Although records don't show, we can assume that Herešin has been in private ownership since the Middle Ages.

In Koprivnica vicinity in the year 1635, some land of 9 acres fell to royal ownership, as royal subjects could not prove their legal title³⁰. Due to similar obstacles, the same year the crown got hold of the title to the lands in Herešin (Jerešin), to hayfields in Sigetec and Petrovci, as well as clearing land called 'križanje' ('crossroads')³¹.

For example, in the period 1673-1675, the owners of Oštarije and Herešin (infra Caproncza, Ostarije et Heresin) were Dvorničić family. Their subjects had serf stats (coloni),

³⁰ HDA, Generalkomanda, Uvezeni spisi Varaždinskog generalata (USVG), vol. 1, fol. 95.

³¹ HDA, Generalkomanda, USVG, vol. 1, fol. 96v-97.

³² HDA, Popisi dimnice, Prot. 3-V/b, no. 28 – Popisi kraljevske dike iz 1673.-1675. godine.

³³ HDA, Popisi dimnice, Prot. 2-V/b, no. 5 – Popis dimova iz 1629. godine.

³⁴ *Protocolla Magistratus Liberae et Regiae Civitatis Varasdini (Zapisnici Poglavarstva slobodnog i kraljevskog grada Varaždina)*, 7, Varaždin 1997., 336.

³⁵ NAZ, KV, Prot. 89/Ia, 29, 41-42.

³⁶ NAZ, KV, Prot. 90/II, 153.

²⁸ Croatian State Archives Zagreb (Hrvatski državni arhiv Zagreb), HAD; Križevci County (Križevačka županija), conscriptions, box 750, (1684-1758), no.5, p.10.

²⁹ Ranko Pavleš, Koprivnica and Đurđevci nobility (Koprivničko i đurđevčko vlastelinstvo), a map at the end.

³⁰ Croatian State Archives Zagreb, Headquarters of Military Border' Varaždin Generalate folder records (Generalkomanda, Uvezeni spisi Varaždinskog generalata USVG), vol. I, fol.95.

³¹ Croatian State Archives Zagreb, Headquarters of Military Border' Varaždin Generalate folder records (Generalkomanda, Uvezeni spisi Varaždinskog generalata USVG), vol. I, fol.96v-97.

Nemoguće je utvrditi od kuda su se doselile prve obitelji, ali se najvjerojatnije pretežito radi o stanovništvu iz okolnih naselja kojima su se pridružile jedna obitelj iz Zagorja, te jedan prebjeg iz Osmanskog Carstva. Herešinčanke su se udavale za stanovnike iz drugih naselja. Mladenke iz Herešina su oženili: Nikola Šijak iz Kunovca i Mihael Varaždinec iz Varaždina 1661., Michael Louesin iz Peteranca 1665., Mihael Marković iz Subotice 1666., Filip Kozmon iz Torčeca i Stjepan Lončar iz Peteranca 1672. godine. Iako je većina spomenutih ženika u Herešinu ostajala kratko, neki su se tamo zadržali trajno (npr. Marković). Bilo je i primjera udaje iz drugih naselja u Herešin – npr. Helena iz Đurđevca 1665. godine.³⁷

U vrelima također nema podataka o mogućem privremenom raseljavanju stanovnika Herešina, ali podatak o samo 7 kućedomaćina iz 1659. govori o naseljenosti niske gustoće. Dio stanovništva koje je bilo naseljavano u Herešinu, iseljavao se dalje prema istoku. Vjerojatno je uzrok brzom iseljavanju dijela stanovništva bio relativno nepovoljan kmetski položaj koji su stanovnici Herešina dobili kod naseljavanja. Tako se npr. po jedna obitelj spominje u Komarnici (Novigradu Podravskom) 1659. godine,³⁸ te u Bregima 1661. godine³⁹, a dvije obitelji podrijetlom iz Herešina u Molvama 1665.⁴⁰ K tome treba dodati podatak da je iseljavanja bilo i u 18. stoljeću, npr. u Virovitici je 1699. i 1717. zabilježena jedna⁴¹, a 1736. su zapisane dvije obitelji podrijetlom iz Herešina.⁴²

and they paid 1 Rhein forint of royal tax³². It's unclear, where exactly Oštarije were situated, but they had been in the historic records as early as 1629, listed as the property owned by Gabrijel Dvorničić (infra Caproncza, Ostarya, Gabrielis Duornichich)³³. This is the family the renowned humanist Baltazar Dvorničić Napuly came from. Dvorničić family were not the only ones to own land in Herešin. In 1667, the records mention Drnje duke Mihael Moyses³⁴, as the landlord of Herešin (in Ieresin) estates.

Herešin people did not have their own chapel, so they attended the church service in the St. Emeric chapel, in today's Starigrad. The records of 1659 show, that the inhabitants of Herešin, Jagnjedovec and Bregi³⁵ jointly cared for the chapel. Koprivnica parish priest, as records of 1680 show, demanded from Herešin inhabitant's 2-3 loads of firewood, and charged 1 coin for Christmas house blessing³⁶.

Another question still needs to be answered: where did the inhabitants of Herešin come from? It's impossible to establish where the first families had come from, but most probably, it was the neighboring areas they came from, joined by a family from Zagorje and a refugee fleeing from the Ottomans. Women from Herešin were marrying men from other settlements. The following men married the local Herešin brides: in 1661, Nikola Šijak from Kunovec and Mihael

³⁷ Državni arhiv Varaždin, Župa Koprivnica, Matična knjiga krštetnih, 1661.-1678.

³⁸ NAZ, KV, Prot. 89/Ia, 84.

³⁹ Državni arhiv Varaždin, Župa Koprivnica, Matična knjiga krštetnih, 1661.-1678.

⁴⁰ NAZ, KV, Prot. 89/Ia, str. 421; Hrvoje Petrić, Pregled povijesti Molvarske Podravine, *Župa i općina Molve – izabrane teme*, 88.

⁴¹ Stanovništvo Virovitice i okolnih sela. Matica krštenih i vjenčanih župe Sv. Roka 1686-1717, Osijek 2004., 57, 275.

⁴² To su bili obitelji Petra i Antuna Jeresincza.

³² Croatian State Archives, listing of 'chimney' taxes, Prot.3-V/b, No.28-Listing of royal taxes from 1673-1675

³³ Croatian State Archives, listing of 'chimney' taxes, Prot.2-V/b, No.5 – Listing of 'chimney' taxes from 1629

³⁴ Protocolla magistratus Liberae et Regiae civitatis Varsdini (Records of City Council meetings for Varaždin, the royal free city), 7, Varaždin, 1997, p.336.

³⁵ Zagreb Archdiocese, Canonic visitations (NAZ, KV), Prot. 89/Ia, 29, pp.41-42.

³⁶ Zagreb Archdiocese, Canonic visitations (NAZ, KV), Prot. 90/II, p.153.

Tablica 1. Posjedi obitelji Brodarić – broj dimova / Brodarić family estates – number of 'chimney' (fumus) (1495-1520)

Posjed / Broj dimova po godinama	1495.	1507.	1512.	1513.	1517.	1520.
Poljana	8	5	6	5	5	4
Jerešin	-	6	?	9	9	9
Prašnica	-	-	1	1	-	-
Cwlpowcz	-	-	2	-	-	-
Kebel	-	-	1	1	-	-
Hemovec	-	-	-	5	5	5
Lipovec	-	1	1	-	-	-
Ukupno	8	12	11	21	19	18

Izvor/Source: Josip Adamček, Ivan Kampuš, Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV i XVI stoljeću, Zagreb 1976.

Tablica 2. Popis domaćinstava u Herešinu/ The list of households in Herešin 1700. i 1737.

1700.	1737.
-	Filman, Andreas
Holly, Andrija	
Katličin, Ivan	
Kos, Juraj	
Marković	
-	Maljak, Matija
-	Međimorec, Gregorijan
Pribež, Jakov	
-	Risca, Martin i Gregorijan
Sokolović, Juraj	
-	Šandor
-	Švenda
Talaić, Blaž	
Talaić, Ivan	
-	Toba
Telesman, Marko	
Tkalec, Andrija	
Zagorec, Martin	

Izvor/Source: NAZ, KV, Prot. 91/III, str. 170; Župni ured Svetog Nikole biskupa Koprivnica.

Varaždinec from Varaždin; in 1665, Michael Louesin from Peteranec; in 1666, Mihael Marković from Subotica; in 1672, Filip Kozmon from Torčec and Stjepan Lončar from Peteranec. Although most of the listed bridegrooms stayed in Herešin for a brief period of time, some of them remained permanently (for example, Marković). There were examples of brides marrying into Herešin households: for example, in 1665, Helena from Đurđevac³⁷.

Historic sources do not provide records on possible temporary resettlement of Herešin population. However, records from 1659 showing only 7 households clearly speak of low settlement density. Some of the population that initially had settled in Herešin moved further east. Probably their short stay in Herešin was due to relatively unfavorable status of serfdom, they were assigned upon arrival. For example, one family settled in Komarnica (today's Novigrad Podravski) in 1659³⁸, one family in Bregi in 1661³⁹, two families – originally from Herešin – settled in Molve in 1665⁴⁰. Moreover, the resettle-

³⁷ State Archives Varaždin, Koprivnica parish, Baptism register, 1661-1678.

³⁸ Zagreb Archdiocese, Canonic visitations (NAZ,KV), Prot. 89/Ia, p.84.

³⁹ State Archives Varaždin, Koprivnica parish, Baptism register, 1661-1678.

⁴⁰ Zagreb Archdiocese, Canonic visitations

Herešin je, u svakom slučaju, bio civilni plemićki posjed zaokružen područjem Slavonske krajine, pod uvjetom da kao njen sastavni dio, uvjetno i barem u funkcionalnom pogledu, smatramo Koprivničko vlastelinstvo i prostor Koprivnice sa selima u kojima su se nalazile krajiške utvrde.⁴³ Slične primjere nalazimo u Hrvatskoj krajini⁴⁴, gdje je bilo manjih posjeda koje su naseljavali privatni vlasnici.

ment to other regions continued in 18th century, for example, in 1736 in Virovitica, in 1699 and 1717 one⁴¹, in 1736 two families originally from Herešin⁴², moved out.

In any case, Herešin was a civilian estate surrounded by the Military Border rule. Yet, as a condition, it had to be counted in the military command, at least in its functional role, including Koprivnica nobility, the territory of Koprivnica and its surrounding villages with Military Border outposts⁴³.

Similar examples can be found in Croatian Military Border⁴⁴, with smaller estates settled by the private owners of the land.

Ive Mažuran, Virovitica pod upravom vojske, dvorske komore i vlastelina (1684-1736), *Virovitički zbornik 1234-1984*, Virovitica 1986, 151; Ive Mažuran, *Stanovništvo i vlastelinstva u Slavoniji 1736. godine*, Osijek 1993, 468, 469.

⁴³ Hrvoje Petrić, *Koprivnica u 17. stoljeću. Okoliš, demografske, društvene i gospodarske promjene u pograničnom gradu*, Samobor 2005., 198.

⁴⁴ Karl Kaser, *Slobodan seljak i vojnik*, 1, Zagreb 1997., Kartografski prilog, 11.

(NAZ,KV), Prot. 89/Ia, p.421; Hrvoje Petrić, Historic review of Molve in Podravina – parish and municipality of Molve, selected topics, (Pregled povijesti Molvarske Podravine, Župa i općina Molve-izabrane teme), p.88.

⁴¹ Population of Virovitica and neighboring villages – parish register of baptism and marriages (Stanovništvo Virovitice i okolnih sela; Matica krštenih i vjenčanih župe Sv.Roka, 1686-1717, Osijek, 2004, 57, p.-275.

⁴² Those were family members of Petar and Antun Jeresinecz, Ivo Mažuran, Virovitica under the rule of the military, royal court and nobility in Slavonia) Virovitica pod upravom vojske, dvorske komore i vlastelinstva u Slavoniji 1736.godine, Osijek, 1993, pp.468,469.

⁴³ Hrvoje Petrić, Koprivnica in 17th century: Environment, demographic, social and economic changes in a border town (Koprivnica u 17.stoljeću: Okoliš, demografske, društvene i gospodarske promjene u pograničnom gradu), Samobor, 2005, p.198.

⁴⁴ Karl Kaser, Free peasant-soldier (Slobodan seljak i vojnik) 1, Zagreb, 1997, cartography encl. 11.

SUMMARY

This article discusses the properties Brodarić families, and special attention is paid to Herešin village near Koprivnica and Poljana near Križevci (today: North-west Croatia). The bulk properties of this family was mainly concentrated in the vicinity of Koprivnica and Križevci. These properties have been economic power between 12 and 21 “fumus”. They were the foundation on which Stjepan/Stephen Brodarić (István Brodarics) could start their careers. Most of them perished in the Ottoman conquests, and they recovered most of the villages on them went to the Military Border. Only the estate which remained feudal and early modern period was Herešin. Family Brodarić no longer manage it.